

بررسی عوامل مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی

دکتر فاطمه نوشین فرد^۱

چکیده

پژوهش حاضر عوامل مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور را بررسی می‌کند. روش پژوهش پیمایشی - تحلیلی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. جامعه نمونه پژوهش شامل ۵۳۰ نفر از اعضای هیئت علمی شاغل در مراکز پژوهشی کشور در شش حوزه علوم انسانی، علوم پایه، پزشکی، فنی و مهندسی، کشاورزی و هنر بود. عوامل مورد نظر در این پژوهش عوامل فردی و محیطی هستند که عوامل محیطی شامل عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. برای بررسی ارتباط میان متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی و متغیرهای فردی و محیطی (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی) از آزمون‌های مختلف آماری بسته به نوع متغیرها استفاده شده است. متغیرهای هر یک از عوامل با متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی مورد آزمون قرار گرفتند و جمعاً تعداد ۴۳۶۸ آزمون انجام شده است. نتایج آزمون‌هایی که پی - والیو آنها کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ و ۰/۰۱ بود به عنوان متغیرهای مرتبط برگزیده شدند.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که درصد عوامل فردی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مورد پژوهش بیش از درصد عوامل محیطی مرتبط با آن است. یافته‌های پژوهش همچنین نشان داد که از میان عوامل محیطی درصد عوامل اقتصادی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی بیش از درصد عوامل اجتماعی و عوامل فرهنگی است.

کلیدواژه‌ها

مراکز پژوهشی، اعضای هیئت علمی، رفتار اطلاع‌یابی، عوامل فردی، عوامل محیطی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی

مقدمه

باشد لزوم انجام تحقیقات بارزتر خواهد بود و هر چه دامنه تحقیقات گسترده‌تر باشد لزوم سرمایه‌گذاری و جلب نیروهای محقق و نیز ایجاد تشکیلاتی منسجم و پویا برای برنامه‌ریزی، اداره و جهت دادن فعالیت‌های پژوهشی حیاتی‌تر

عصر کنونی را به حق می‌توان عصر پژوهش نامید. گسترش دانش و فناوری نوین و توانایی بشر در حل معضلات و مسائل مبتلابه جامعه، حاصل پژوهش است. هر چه جامعه پیچیده‌تر

می‌نماید (۳:۲۹).

باشد و همچنین مستلزم تأکید بر متغیرهای مثل وظیفه، کار، محیط و نظایر آن میان افراد (۳۴۷-۳۵۶).

بررسی عوامل مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی می‌تواند به شناخت بیشتر این قشر و آگاهی از روش‌ها، انگیزه‌ها، نیازها و مهارت‌های اطلاع‌یابی آنان بینجامد و مشکلات پژوهشگران را در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز مشخص سازد. مدیران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پس از آگاهی از موارد فوق می‌توانند با برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های مناسب در نوع خدمات و نحوه ارائه آنها، تغییر دهند و با رفع موانع دستیابی و جلوگیری از به هدر رفتن بودجه، بستر مناسب را برای دسترسی پژوهشگران به اطلاعات مورد نیاز فراهم آورند.

اهداف و فرضیه‌های پژوهش

هدف از این پژوهش تعیین عوامل مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی شاغل در مراکز پژوهشی کشور و آگاهی از رفتار اطلاع‌یابی جامعه مذکور است. در این مطالعه رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی در حوزه‌های مختلف با توجه به عوامل فردی و محیطی (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی) بررسی می‌شود. از تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده، مجراها و منابع کسب اطلاعات جامعه مذکور شناخته می‌شود و مسائل و مشکلات آنان در دستیابی به این مجراها و منابع تعیین می‌گردد.

فرضیه‌های پژوهش از این قرارند:

۱. درصد عوامل محیطی مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور، بیشتر از درصد عوامل فردی مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی آنان است.
۲. از میان عوامل محیطی، درصد عوامل اقتصادی مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی افراد مورد پژوهش بیشتر از این درصد برای دو عامل اجتماعی و فرهنگی است.

تعاریف عملیاتی

رفتار اطلاع‌یابی: رفتار اطلاع‌یابی شامل جمع‌آوری، دریافت و انتقال اطلاعات است و جنبه‌های مختلفی مانند انگیزه‌ها و اهداف جستجوی اطلاعات، ماهیت و نوع اطلاعات مورد جستجو، روش‌ها و ابزارهای دستیابی به اطلاعات، شناسایی، جستجو و کسب اطلاعات مورد نیاز، رفتارهای ارتباطی و استفاده از کتابخانه را در بر می‌گیرد

در فعالیت‌های علمی و پژوهشی دسترسی به اطلاعات از مهم‌ترین عوامل رشد به شمار می‌رود. برای هر فعالیت پژوهشی اولین گام مراجعه به منابع، گردآوری اطلاعات در زمینه پژوهش، و ارزیابی منابع و مجراهای موجود است؛ از این رو اطلاع‌یابی فعالیت اصلی همه پژوهشگران و جنبه‌ای از پژوهش است. رساندن اطلاعات صحیح و موثق در زمان مناسب و به شکل قابل استفاده می‌تواند از اتلاف وقت و دوباره‌کاری‌های غیرضروری بکاهد (۱۳:۲۵۴؛ ۱:۲۸).

در کشور ما نظر به اینکه بخش اعظم فعالیت‌های پژوهش در دستگاه‌های دولتی صورت می‌گیرد و حدود ۹۵ درصد از اعتبارات پژوهشی در مؤسسات دولتی هزینه می‌شود؛ اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی نقش مهمی در این تحقیقات دارند. شناخت نحوه اطلاع‌یابی آنها و عواملی که با استفاده آنها از منابع و مجراهای اطلاعاتی مرتبط است، می‌تواند مراکز پژوهشی را در فراهم آوردن امکانات مناسب برای فعالیت‌های پژوهشی یاری نماید.

تعریف مسئله

چگونه افراد از یک نظام اطلاع‌رسانی استفاده می‌کنند و چه عواملی بر تعامل استفاده‌کنندگان با یک نظام اثر می‌گذارد؟ هنگامی که فرد به اطلاعات نیاز دارد برای پر کردن خلأ اطلاعاتی، یک نظام اطلاع‌رسانی را انتخاب و از آن استفاده می‌کند. «انتخاب یک نظام اطلاع‌رسانی تحت‌تأثیر عوامل روانشناختی، اقتصادی و فرهنگی است. درک تجربیات و انتظارات فرد از یک نظام، دسترس‌پذیری، و مشخصات آن نظام از نمونه این عوامل است» (۱۱:۵).

سرعت بخشیدن به اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان، از رسالت‌های نظام اطلاع‌رسانی است. برای رسیدن به سرعت کافی، شناخت استفاده‌کنندگان، نیازهای آنان و روش‌هایی که برای کسب اطلاعات به کار می‌گیرند ضروری است. بررسی رفتار اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان می‌تواند برای ارائه خدمات مناسب، سودمند باشد و مراکز اطلاع‌رسانی را در برنامه‌ریزی‌های لازم یاری نماید (۱۱:۳).

بررسی منابع درباره رفتار اطلاع‌یابی نشان داده است که اطلاع‌یابی فرایندی پویا و غیرخطی است و در آن نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی در معرض تغییر هستند (۲۰). تغییر رفتار باید براساس متغیرهایی که قابل کنترل هستند

(۵:۱۲۹).

در پژوهش حاضر، متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور عبارت است از: مدت اطلاع‌یابی، نوع اطلاعات مورد جستجو، نوع منابع استفاده، نوع منابع اطلاعاتی چاپی و غیرچاپی مورد استفاده، نوع مجراهای اطلاعاتی مورد استفاده، و نحوه آگاهی یافتن از منابع اطلاعاتی مورد نیاز.

اعضای هیئت علمی پژوهشی: افرادی که با رتبه علمی مربی و بالاتر در مراکز پژوهشی مشغول به کار هستند. منابع اطلاعاتی چاپی: کتاب، مجله، پایان‌نامه، کتابشناسی، نمایه‌نامه و چکیده‌نامه، جزوات استاندارد، پروانه ثبت اختراع و نظایر آنها را که در قالب چاپی و روی کاغذ در اشکال مختلف منتشر می‌شوند در بر می‌گیرد.

منابع اطلاعاتی غیرچاپی: منابع اطلاعاتی که بر روی محمل‌های غیرچاپی مثل نوار، نوار ویدئو، فیلم، اسلاید، عکس، لوح فشرده و نظایر آنها ارائه می‌شوند.

مجاری دستیابی به اطلاعات: عبارتند از مجراهای دستیابی به منابع اطلاعاتی یعنی کتابخانه (کتابخانه مرکز پژوهشی، کتابخانه شخصی، سایر کتابخانه‌ها)، همکاران مرکز پژوهشی و خارج از مرکز، شرکت در همایش‌های داخل و خارج از کشور، شبکه‌های اطلاع‌رسانی و اینترنت، و انجمن‌های علمی تخصصی.

عوامل فردی: عواملی مانند رتبه علمی، میزان تحصیلات، حوزه تخصصی، جنسیت، سن، سال اخذ مدرک، محل اخذ مدرک، وضعیت تأهل، سابقه کار، سابقه کار در شغل فعلی، نوع استخدام، نوع همکاری، زمینه فعالیت در مرکز پژوهشی (پژوهشی، آموزشی، مشاوره‌ای، اجرایی، تولیدی، درمانی)، تولید اطلاعات (طرح پژوهشی، مقاله، مقاله همایش، تألیف و ترجمه کتاب، مشاوره و راهنمایی پایان‌نامه، استانداردها، نقد و بررسی منابع، ویرایش، گزارش، ثبت اختراع)، عضویت در انجمن‌های تخصصی، تسلط به زبان خارجی، میزان نیاز به اطلاعات، داشتن انگیزه حل مسئله علمی، داشتن انگیزه روزآمدبودن، داشتن انگیزه انتشار مطالب علمی، داشتن انگیزه علاقه فردی، رضایت از کیفیت اطلاعات رضایت از سهولت استفاده از منابع و مجراهای اطلاعاتی، رضایت از اعتبار منابع و مجراهای اطلاعاتی، کمبود وقت برای شرکت در همایش، استفاده نکردن از منبع و مجرای اطلاعاتی به دلیل ناآشنایی، یا عدم تسلط به زبان خارجی و یا

کمبود وقت جستجو.

عوامل محیطی: در این پژوهش شامل عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی و عوامل فرهنگی می‌شود.

عوامل اجتماعی: در این پژوهش عبارتند از انگیزه‌های کسب وجهه علمی و رقابت با همتران، حفظ امنیت شغلی، و پیشرفت حرفه‌ای برای اطلاع‌یابی، و رفع برخی موانع مانند دور بودن از کتابخانه‌ها، رضایت از نحوه مدیریت، تأثیر مدیریت بر فعالیت‌های فرد، نبود ملاک واقعی برای ارزشیابی جهت ارتقاء شغلی و دیگر ملاک‌های ارزشیابی (طرح پژوهشی، راهنمایی و مشاوره پایان‌نامه‌ها، انتشار و تولید اطلاعات، تدریس، سخنرانی در سیمینارها، مسئولیت‌های اجرایی، فعالیت‌های تولیدی، فعالیت‌های مشاوره‌ای، تجربه).

عوامل اقتصادی: عبارتند از مقرون به صرفه بودن منبع و مجرای اطلاعاتی؛ سرعت پاسخگویی مجرا؛ وجود رایانه در منزل؛ تهیه منابع اطلاعاتی توسط خود فرد؛ وجود امکانات فناوری و اتصال به شبکه‌ها؛ و موانعی چون عدم توانایی مالی فرد برای شرکت در همایش‌های خارجی، تهیه منبع و استفاده از مجرا؛ عدم حمایت مرکز پژوهشی برای شرکت فرد در همایش و تأمین امکانات؛ محدودیت‌های ارتباطی و مخابراتی؛ نبود امکانات کافی در محل کار.

عوامل فرهنگی: عوامل فرهنگی در این پژوهش عبارتند از دسترس‌پذیری منبع و مجرای اطلاعاتی، آشنایی قبلی با منبع و مجرای اطلاعاتی، تأثیر کتابخانه‌ها در فراهم آوردن اطلاعات، میزان تأمین نیاز اطلاعاتی توسط کتابخانه مرکز پژوهشی، آشنایی با فناوری اطلاعات، آموزش فرد توسط مرکز، وجود فناوری در محل کار، و موانعی چون عدم اطلاع از برگزاری سمینار، کمبود منابع به زبان فارسی، نبود منبع در کتابخانه مرکز، نبود آموزش برای استفاده از منبع و مجرای اطلاعاتی؛ فقدان نظام امانت بین کتابخانه‌ای، نبود حس همکاری کتابداران برای تهیه به موقع اطلاعات، ناآشنایی کتابداران در تهیه به موقع اطلاعات، ناآگاهی از وجود مجرا و دسترسی نداشتن به منبع و مجرای اطلاعاتی.

محدودیت‌های پژوهش

بررسی عوامل مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور علاوه بر عوامل مطرح شده، مستلزم بررسی عوامل روانشناختی و رابطه شخصیت با رفتار اطلاع‌یابی نیز شد که این مقوله خود نیاز به تحقیق جامعی از

نوع روانشناختی دارد، لذا عوامل روانشناختی در این پژوهش مدنظر قرار نگرفتند.

نظر به اینکه کتاب مؤسسات پژوهشی کشور اساس کار این پژوهش برای شناسایی مراکز پژوهشی در سطح کشور و تعداد اعضای هیئت علمی شاغل در این مراکز بود (۶)، اگر پس از انتشار کتاب مذکور و در حین انجام پژوهش، مراکز پژوهشی جدیدی تأسیس شده و یا مراکزی در هم ادغام و یا منحل شده باشند، پژوهشگر از وجود چنین تغییراتی بی اطلاع بوده است.

پیشینه پژوهش

پژوهش در زمینه رفتار اطلاعاتیابی به سال ۱۹۴۸ همایش «اطلاعات علمی جامعه سلطنتی انگلستان»^۲ برمی گردد که مقالات متعددی درباره رفتار اطلاعاتیابی دانشمندان و فناوران ارائه شد. پس از آن همایش هزاران پژوهش درباره نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاعاتیابی استفاده کنندگان انجام شد که در بیشتر آنها به پاره‌ای از عوامل مرتبط با رفتار اطلاعاتیابی اشاره شده است اما درباره عوامل مرتبط با رفتار اطلاعاتیابی پژوهش‌های بسیار محدودی انجام شده است. استراسر^۳ در ۱۹۷۴، نیازهای اطلاعاتی جراحان منطقه شمالی نیویورک را بررسی کرد. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که عوامل مؤثری از قبیل زمان اخذ درجه تحصیلی، موقعیت جغرافیایی، نوع شغل و نوع فعالیت (آموزشی یا پژوهشی) با نیازهای اطلاعاتی و استفاده از منابع اطلاعاتی مرتبط است (۲۰۰:۱۵-۲۰۹). پالم^۴ در ۱۹۹۱، رفتار اطلاعاتیابی ۶۷ نفر از بیوشیمی دان‌ها، حشره‌شناسان و متخصصان آمار شاغل در بخش تحقیقات مرکز تحقیقات کشاورزی را بررسی کرد. این مطالعه سعی در کشف تأثیر شخصیت، ساختار سازمانی و رشته (زمینه موضوعی) در رفتار اطلاعاتیابی جامعه موردنظر داشت. یافته‌های پژوهش نمایانگر آن است که نوع کار، رشته تخصصی، تجربه، سابقه کار و جنسیت از مهم‌ترین عوامل مرتبط با رفتار اطلاعاتیابی این گروه محسوب می شود (۱۲۵-۱۰۵:۱۲).

اوکوچا^۵ در ۱۹۹۵، به بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر استفاده و انتقال اطلاعات علمی در پژوهشگران کشاورزی نیجریه پرداخت. نتایج نشان داد عوامل اجتماعی چون پیشرفت فردی و امنیت شغلی بیش از حل مسئله علمی

و مشارکت علمی بر ایجاد انگیزه در پژوهشگران برای استفاده و انتقال اطلاعات تأثیر دارد. همچنین توسعه فناوری اطلاعات، وجود منابع کافی و مرتبط و نگرش‌های اطلاعاتی سابق فرد از عوامل فرهنگی بودند که به نظر پاسخ‌دهندگان بر استفاده و انتقال اطلاعات علمی تأثیر دارند (۳۱۶-۳۰۱:۱۰). بالدوین و رایس^۶ در ۱۹۹۷ تحقیقی در زمینه رفتار اطلاعاتیابی تحلیل‌گران بورس انجام دادند. تحلیل داده‌ها نشان داد که مشخصات فردی نظیر میزان تجربه، میزان ساعات کار در هفته، عضویت در انجمن‌ها، وضعیت تأهل، تعداد فرزندان، جنسیت، سن و درجه علمی تأثیر اندکی بر استفاده از منابع اطلاعاتی و مجراهای ارتباطی دارند. منابع سازمانی نظیر تعداد کارکنان، محدودیت بودجه و وقت برای شرکت در همایش‌ها، نوع و محل و اندازه شرکت، استفاده از کتابخانه محل کار و خارج از محل کار، و استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تأثیری معنادار بر استفاده از منابع اطلاعاتی و مجراهای ارتباطی دارند و به طور مستقیم و غیرمستقیم بر نتایج تأثیر می‌گذارند. نتایج اطلاعاتیابی شامل بالا رفتن درآمد، ارتقاء رتبه و پایه، انتشار گزارش‌ها و احساس رضایت بود (۶۹۳-۶۷۴:۷).

در ایران درباره عوامل مرتبط با رفتار اطلاعاتیابی پژوهشی انجام نشده است اما پژوهش‌هایی در زمینه نیازهای اطلاعاتی رفتار اطلاعاتیابی و روش‌های دستیابی افراد به اطلاعات انجام شده است و پژوهشگران در نتیجه‌گیری به برخی عوامل مرتبط با رفتار اطلاعاتیابی اشاره کرده‌اند.

دیلیمقانی در سال ۱۳۷۵ در تحقیق خود رفتار اطلاعاتیابی اعضای هیئت علمی رشته مهندسی مکانیک را در پنج دانشگاه تهران بررسی کرد.

نتایج به دست آمده نشان داد ۸۳ درصد از جامعه پژوهش برای دستیابی به اطلاعات دچار مشکل هستند و مهم‌ترین عامل را نبودن منبع در کتابخانه و به‌موقع نرسیدن اطلاعات ذکر کرده‌اند.

مهم‌ترین انگیزه در میان استادان روزآمد کردن اطلاعات تخصصی و افزایش کارایی در تدریس است. استادان با مدارک دکترا و همچنین استادانی که دارای فعالیت‌های توأم آموزشی و پژوهشی هستند نسبت به سایر گروه‌ها انگیزه بیشتری برای تهیه و انتشار مطالب علمی داشته‌اند. بیشترین استفاده‌کنندگان از رایانه در گروه‌های با تجربه کمتر از ۱۰ سال قرار دارند. استادان با مدرک تحصیلی بالاتر، بیشتر از

امکانات رایانه‌ای استفاده می‌کنند (۲).

نورمحمدی در تحقیقی به مطالعه رفتار اطلاع‌یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی وزارت جهاد سازندگی در کسب اطلاعات علمی و فنی پرداخت. یافته‌های پژوهش نشان داد که در برخی موارد میان مدرک تحصیلی، سابقه کار و زمینه فعالیت با رفتار اطلاع‌یابی متخصصان رابطه معناداری وجود دارد (۶).

جامعه پژوهش

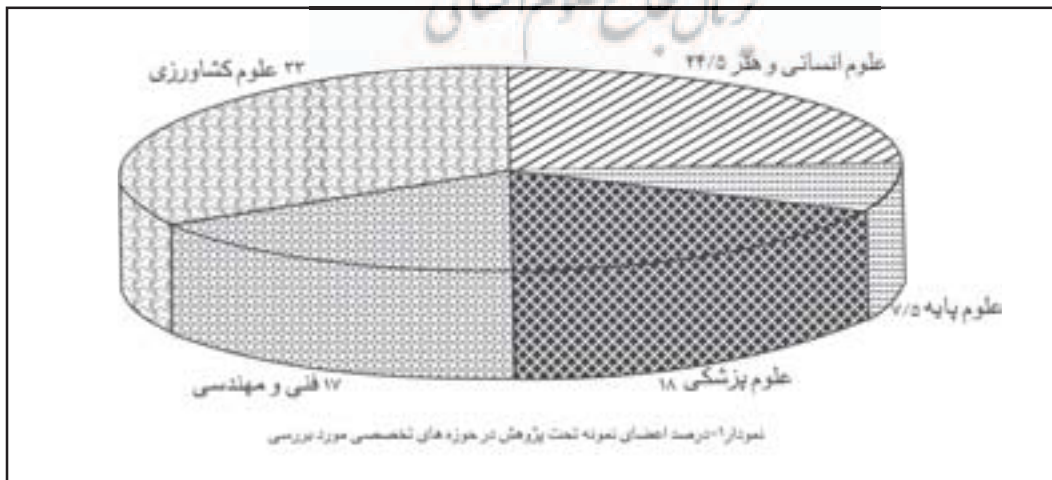
جامعه پژوهش شامل اعضای هیئت علمی شاغل در مراکز پژوهشی کشور در حوزه‌های علوم انسانی، علوم پایه، علوم پزشکی، علوم فنی و مهندسی، علوم کشاورزی و هنر می‌شود. اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی که دست‌کم رتبه علمی مربی و یا بالاتر داشتند و مدرک تحصیلی آنها کارشناس ارشد، دکترای تخصصی (Ph.D) و دکترای تخصصی پزشکی (MD) است جزء جامعه پژوهش به شمار می‌روند. براساس کتاب مؤسسات پژوهشی کشور که در ۱۳۷۹ توسط معاونت پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری منتشر شده است و آخرین منبع موجود در این خصوص در هنگام آغاز این تحقیق بود در مجموع ۳۹۹، ۲ نفر عضو هیئت علمی در ۱۶۶ مرکز پژوهشی دولتی مشغول به کار هستند. پس از تعیین حجم نمونه لازم در هر حوزه، اعضای نمونه پژوهش به روش کاملاً تصادفی با استفاده از جدول اعداد تصادفی مشخص شدند. ۵۵۵ پرسشنامه در اختیار افراد نمونه پژوهش قرار داده شد و با ۵۳۰ عدد (۹۵/۵ درصد) پرسشنامه تکمیل شده که از حداقل حجم نمونه مورد نیاز نیز بیشتر بود، تجزیه و تحلیل داده‌ها آغاز شد (۴).

روش، گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش پژوهش حاضر پیمایشی - تحلیلی است. گردآوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه انجام شد. در این پژوهش برای پاسخگویی به سوالات پژوهش و نیل به اهداف تحقیق از روش آزمون فرضیه برای یافتن رابطه‌های آماری میان متغیرهای مختلف (فردی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی) با متغیرهای معرف رفتار اطلاع‌یابی استفاده شد. آزمون‌های آماری انجام شده برای تعیین این ارتباطها بر حسب نوع متغیرها تعیین شد به نحوی که بررسی ارتباط میان دو متغیر کمی از طریق آزمون ضریب همبستگی پیرسون و ارتباط بین دو متغیر کیفی توسط آزمون مجذور خی و دقیق فیشر (براساس شرایط موجود) و ارتباط میان یک متغیر کمی و یک متغیر کیفی بر حسب مقیاس متغیرها توسط آزمون‌های تی، من - ویتنی، آنالیز و واریانس و کروسکال - ایس بررسی شده است. لازم به ذکر است که چون بسیاری از متغیرهای مورد نظر در اهداف پژوهش به صورت اولویت بود، و مقیاس آنها از نوع رتبه‌ای است، به همین دلیل از آزمون‌های ناپارامتری مختلف در این پژوهش بهره گرفته شده است. کلیه آزمون‌ها توسط نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی^۷ انجام شده است.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات موجود در نمودار ۱، نشان‌دهنده درصد اعضای هیئت علمی شاغل در مراکز پژوهشی حوزه‌های مختلف در نمونه مورد پژوهش است. بیشترین درصد متعلق به حوزه علوم انسانی و کمترین درصد مربوط به حوزه علوم پایه است. از آنجا که نمونه مورد پژوهش نشان‌دهنده کل جامعه پژوهش است، درصدهای مربوط به تعداد اعضای هیئت علمی مراکز

جدول ۱. توزیع فراوانی رتبه علمی افراد مورد پژوهش برحسب حوزه تخصصی آنها

کشاورزی	فنی مهندسی		پزشکی		علوم پایه		علوم انسانی		حوزه تخصصی	رتبه علمی
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۶۵/۵	۱۱۴	۵۱/۱	۴۶	۱۰/۵	۱۰	۴۰	۱۶	۵۰	۶۵	مربی
۳۲/۲	۵۶	۴۰	۳۶	۶۱/۱	۵۸	۴۷/۵	۱۹	۴۳/۱	۵۶	استادیار
۱/۷	۳	۷/۸	۷	۱۳/۷	۱۳	۵	۳	۶/۹	۹	دانشیار
۰/۶	۱	۱/۱	۱	۱۴/۷	۱۴	۷/۵	۳	۰	۰	استاد
-	۱	-	۰	-	۰	-	۰	-	۰	نامشخص
۱۰۰	۱۷۵	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۴۰	۱۰۰	۱۳۰	جمع

فنی و مهندسی و کشاورزی مدرک کارشناسی ارشد دارند، در حالی که بیشترین افراد حوزه علوم پایه دارای دکترا و در حوزه پزشکی دارای دکترا و دکترای تخصصی پزشکی هستند. در حوزه پزشکی کمتر از ۱۰ درصد از افراد نمونه مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد دارند. از آنجا که در حوزه پزشکی بیشتر افراد در بدو استخدام مدرک تحصیلی دکترا یا دکترای تخصصی پزشکی داشته‌اند، درصد افراد با مدرک کارشناسی ارشد در این حوزه بسیار اندک است. بالاتر بودن تعداد اعضای هیئت علمی دارای مدرک کارشناسی ارشد در سه حوزه تخصصی علوم انسانی، فنی و مهندسی و کشاورزی را با اطلاعات به دست آمده از جدول ۱ که نشان دهنده برتری تعداد مربیان بر سایر رتبه‌های علمی در این سه حوزه است، همخوانی دارد. همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود در کلیه حوزه‌های

پژوهشی در حوزه‌های مختلف در نمونه مورد پژوهش با درصد اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی در حوزه‌های تخصصی مختلف کاملاً همخوانی دارد.

اطلاعات مندرج در جدول ۱ نشان‌دهنده آن است که بیشترین اعضای هیئت علمی نمونه مورد پژوهش در حوزه‌های تخصصی علوم انسانی (۵۰ درصد)، فنی و مهندسی (۵۱/۱ درصد) و کشاورزی (۶۵/۵ درصد) مربی هستند در حالی که در دو حوزه تخصصی علوم پایه (۴۷/۵ درصد) و پزشکی (۶۱/۱ درصد) بیشتر افراد رتبه علمی استادیار دارند. کمترین درصد در هر پنج حوزه تخصصی متعلق به رتبه علمی استاد است.

اطلاعات مندرج در جدول ۲ گویای آن است که بیشترین افراد نمونه مورد پژوهش در سه حوزه تخصصی علوم انسانی،

جدول ۲. توزیع فراوانی میزان تحصیلات افراد مورد پژوهش بر حسب حوزه تخصصی آنها

کشاورزی	فنی مهندسی		پزشکی		علوم پایه		علوم انسانی		میزان تحصیلات
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۶۷/۱	۱۱۶	۵۱/۱	۲۶	۷/۲	۷	۲۲/۵	۱۷	۵۱/۹	۶۷
۳۰/۱	۵۲	۲۸/۹	۲۲	۱۲/۷	۱۴	۵۷/۵	۲۳	۴۸/۱	۶۲
۲/۹	۵	۰	۰	۷۷/۹	۷۴	۰	۰	۰	۰
-	۲	-	۰	-	۰	-	۰	-	۱
۱۰۰	۱۷۵	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۴۰	۱۰۰	۱۳۰

سایر حوزه‌ها درصد افرادی که بیشتر از منابع غیر چاپی استفاده می‌کنند. بالاتر است و می‌توان نتیجه گرفت که در این دو حوزه گرایش افراد به استفاده از منابع غیر چاپی سریع‌تر از سایر حوزه‌ها اتفاق افتاده است.

اولویت استفاده افراد مورد پژوهش از منابع چاپی در جدول ۶ نشان می‌دهد که به‌طور کلی افراد مورد پژوهش مجلات غیر فارسی را در میان منابع چاپی در اولویت اول استفاده قرار داده‌اند و برای این منبع اهمیت فوق‌العاده‌ای قائل هستند. تعداد کمتری از افراد از نمایه‌نامه‌ها و چکیده‌نامه‌ها، استانداردها، فرهنگ‌ها، دایره‌المعارف‌ها و کتابشناسی‌ها استفاده می‌کنند و برای آنها اولویتی تعیین کرده‌اند. به نظر می‌رسد عدم شناخت و ناآگاهی افراد از منابع اطلاعاتی عامل استفاده محدود آنها از این منابع باشد.

برحسب اطلاعات موجود در جدول ۷، درباره استفاده افراد مورد پژوهش از منابع غیر چاپی، به‌طور کلی بیشتر افراد مورد پژوهش در میان منابع غیر چاپی در درجه نخست از پایگاه‌های اطلاعاتی و پس از آن از لوح فشرده استفاده می‌کنند و برای آنها اولویت اول و دوم را تعیین کرده‌اند. پس از این دو منبع به ترتیب نقشه، اسلاید، عکس، نوار ویدئو، و فیلم در درجات بعدی اهمیت قرار داشته‌اند و تعداد کمتری از افراد برای آنها اولویتی قائل شده‌اند. افراد کمی بسته به ماهیت حوزه تخصصی خود از نوار و میکروفیلم برای اطلاع‌یابی استفاده می‌کنند و برای آنها اولویتی تعیین کرده‌اند. بنا به اطلاعات مندرج در جدول ۸ درباره اولویت استفاده از

تخصصی تعداد مردان بیشتر از زنان است، اما در دو حوزه فنی و مهندسی و کشاورزی بیش از چهارپنجم افراد را مردان تشکیل می‌دهند.

نمودار ۲ نشان می‌دهد که در همه حوزه‌های تخصصی بیش از ۸۵ درصد از افراد نمونه پژوهش در میان اطلاعات به جستجوی نتایج تحقیقات می‌پردازند. در حوزه‌های علوم انسانی، علوم پایه، پزشکی و کشاورزی، اخبار علمی؛ و در حوزه‌های فنی و مهندسی، اطلاعات فنی پس از نتایج تحقیقات در مرتبه بعدی اهمیت قرار دارند. به‌طور کلی مشخصات پروانه‌های ثبت اختراع در کلیه حوزه‌ها خواهان کمتری دارد.

برحسب اطلاعات موجود در جدول ۴ در همه حوزه‌های تخصصی در حدود نیمی از افراد مورد پژوهش ۵ الی ۱۴ ساعت در هفته وقت خود را صرف اطلاع‌یابی می‌کنند. کمتر از ۸/۵ درصد از افراد در حوزه‌های علوم پایه، پزشکی، فنی و مهندسی و کشاورزی و ۱۳/۵ درصد از افراد در حوزه علوم انسانی بیش از ۲۴ ساعت از وقت خود را در هفته به اطلاع‌یابی اختصاص می‌دهند.

همان‌گونه که در جدول ۵ آمده است، در حوزه‌های علوم انسانی، پزشکی و کشاورزی بیشترین درصد مربوط به کسانی است که بیشتر منابع چاپی را برای رفع نیازهای اطلاعاتی خود به کار می‌گیرند. ۶۳/۸ درصد از افراد حوزه علوم انسانی اظهار داشته‌اند که بیشتر از منابع چاپی بهره می‌جویند. در دو حوزه پزشکی و فنی و مهندسی نسبت به

جدول ۳. توزیع فراوانی جنسیت افراد مورد پژوهش بر حسب حوزه تخصصی آنها

کشاورزی	فنی مهندسی		پزشکی		علوم پایه		علوم انسانی		جنسیت
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱۵/۴	۲۷	۱۱/۱	۱۰	۳۱/۶	۳۰	۳۷/۵	۱۵	۲۶/۹	۳۵
۸۴/۶	۱۴۸	۸۸/۹	۸۰	۶۸/۴	۶۵	۶۲/۵	۲۵	۷۳/۱	۹۵
۱۰۰	۱۷۵	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۴۰	۱۰۰	۱۳۰

جدول ۴. توزیع فراوانی و شاخص‌های آماری مدت اطلاع‌یابی افراد مورد پژوهش

در هفته بر حسب حوزه تخصصی آنها

کشاورزی	فنی و مهندسی		پزشکی		علوم پایه		علوم انسانی		حوزه تخصصی	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۱۸	۳۰	۱۷/۴	۱۵	۲۳/۷	۲۲	۸/۱	۳	۱۰/۹	۱۳	۱-۴
۳۳/۵	۵۶	۱۹/۸	۱۷	۳۱/۳	۲۹	۱۳/۵	۵	۲۶/۱	۳۱	۵-۹
۲۵/۱	۴۲	۲۲/۷	۲۹	۲۵/۸	۲۴	۳۷/۸	۱۴	۲۴/۴	۲۹	۱۰-۱۴
۹/۶	۱۶	۱۳/۸	۱۱	۳/۲	۳	۱۸/۹	۷	۱۳/۶	۱۵	۱۵-۱۹
۱۰/۲	۱۷	۸/۱	۷	۸/۶	۸	۱۶/۲	۶	۱۲/۶	۱۵	۲۰-۲۴
۰	۰	۴/۷	۴	۱/۱	۱	۲/۷	۱	۲/۵	۳	۲۵-۲۹
۳	۵	۱/۲	۱	۱/۱	۱	۰	۰	۷/۶	۹	۳۰-۳۹
۰/۶	۱	۲/۳	۲	۲/۲	۲	۰	۰	۱/۷	۲	۴۰-۴۹
۰	۰	۰	۰	۳/۲	۳	۳/۷	۱	۱/۷	۲	۵۰-۷۰
-	۸	-	۴	-	۲	-	۳	-	۱۱	نامشخص
۱۰۰	۱۷۵	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۴۰	۱۰۰	۱۳۰	جمع
۱	۱	۱	۱	۳	۲	۴	۱	۱	۱	کمترین
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۷۰	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰	۶۰	بیشترین
۹/۹۶	۱۱/۳۱	۱۱/۳۱	۱۱/۳۱	۱۱/۳۱	۱۱/۳۱	۱۳/۶۵	۱۳/۶۵	۱۳/۶۵	۱۳/۶۵	میانگین
۶/۹۴	۷/۶۸	۷/۶۸	۷/۶۸	۱۱/۳۹	۱۱/۳۹	۹/۵۳	۹/۵۳	۹/۵۳	۹/۵۳	انحراف استاندارد
۹	۱۰	۱۰	۱۰	۸	۸	۱۳	۱۳	۱۰	۱۰	میانه

مراکز یا همایش‌ها و انجمن‌ها می‌تواند تا حد زیادی به دلیل نبود مجراهای خدماتی ارتباطی سریع و کارا برای مبادله اطلاعات میان مراکز، یا ناشی از مشکلات اداری و کاغذبازی برای استفاده از خدمات سایر مراکز است.

بر حسب نمودار ۳ درباره نحوه آگاهی یافتن افراد مورد پژوهش از منابع اطلاعاتی مورد نیاز، بیشتر افراد یعنی بیش از سه

مجراهای ارتباطی و اطلاعاتی در جامعه پژوهش، می‌توان گفت که افراد مورد پژوهش در بین مجراهای ارتباطی و اطلاعاتی مورد استفاده خود، نخست به امکانات موجود در محل کار (کتابخانه و اینترنت محل کار) و پس از آن به امکانات شخصی خود (کتابخانه شخصی و اینترنت منزل) متکی هستند. اتکاء کمتر این افراد به امکانات موجود در سایر

جدول ۵. توزیع فراوانی نوع منابع مورد استفاده افراد مورد پژوهش بر حسب حوزه تخصصی آنها

کشاورزی	فنی و مهندسی		پزشکی		علوم پایه		علوم انسانی		حوزه تخصصی	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۵۶/۶	۹۹	۴۳/۳	۳۹	۴۷/۴	۴۵	۴۲/۵	۱۷	۶۳/۸	۸۳	جایی
۱/۷	۳	۱۴/۴	۱۳	۱۵/۸	۱۵	۱۲/۵	۵	۲/۳	۳	غیرجایی
۴/۱۷	۷۳	۴۲/۲	۳۸	۳۶/۸	۳۵	۴۵	۱۸	۳۳/۸	۴۴	هر دو
۱۰۰	۱۷۵	۱۰۰	۹۰	۱۰۰	۹۵	۱۰۰	۴۰	۱۰۰	۱۳۰	جمع

چهارم اعضای هیئت علمی در حوزه علوم انسانی از طریق کتابخانه محل کار، در حوزه علوم پایه از طریق منابع و مآخذ مقالات و بیش از ۷۰ درصد از اعضای هیئت علمی در حوزه‌های پزشکی، فنی و مهندسی و کشاورزی از طریق شبکه‌های اطلاع‌رسانی منابع اطلاعاتی مورد نیاز خود را می‌یابند. به‌طور کلی درصد قابل توجهی از افراد در کلیه حوزه‌های تخصصی از کتابخانه محل کار، شبکه‌های اطلاع‌رسانی و منابع و مآخذ مقالات برای یافتن منابع مورد نظر خود استفاده می‌کنند. قابل ذکر است که میزان استفاده کتابشناسی‌ها و منابع نقد و بررسی در میان اعضای حوزه علوم انسانی به‌نحو بارزتری بیشتر است و میزان استفاده از انجمن‌های تخصصی و گردهمایی‌های علمی به‌طور مشخصی کمتر از میزان استفاده طریق مذکور توسط اعضای هیئت علمی شاغل در سایر حوزه‌هاست.

مرتبط برگزیده شدند. سپس برای پاسخگویی به فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه «درصد عوامل محیطی مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور بیشتر از درصد عوامل فردی مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی آنان است» نخست تعداد کل آزمون‌های انجام شده درباره عوامل فردی و متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی و همچنین تعداد آزمون‌های معنادار آماری میان عوامل فردی و متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی شمرده شد، سپس با استفاده از فرمول زیر درصد عوامل فردی مرتبط با رفتار اطلاع‌یابی جامعه مورد پژوهش به‌صورت زیر محاسبه گردید.

درصد ارتباط عوامل اقتصادی با متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی

$$X = \frac{\text{تعداد کل آزمونهای معنا دار بین عوامل اقتصادی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی}}{\text{تعداد کل آزمونهای آماری انجام شده بین عوامل اقتصادی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی}}$$

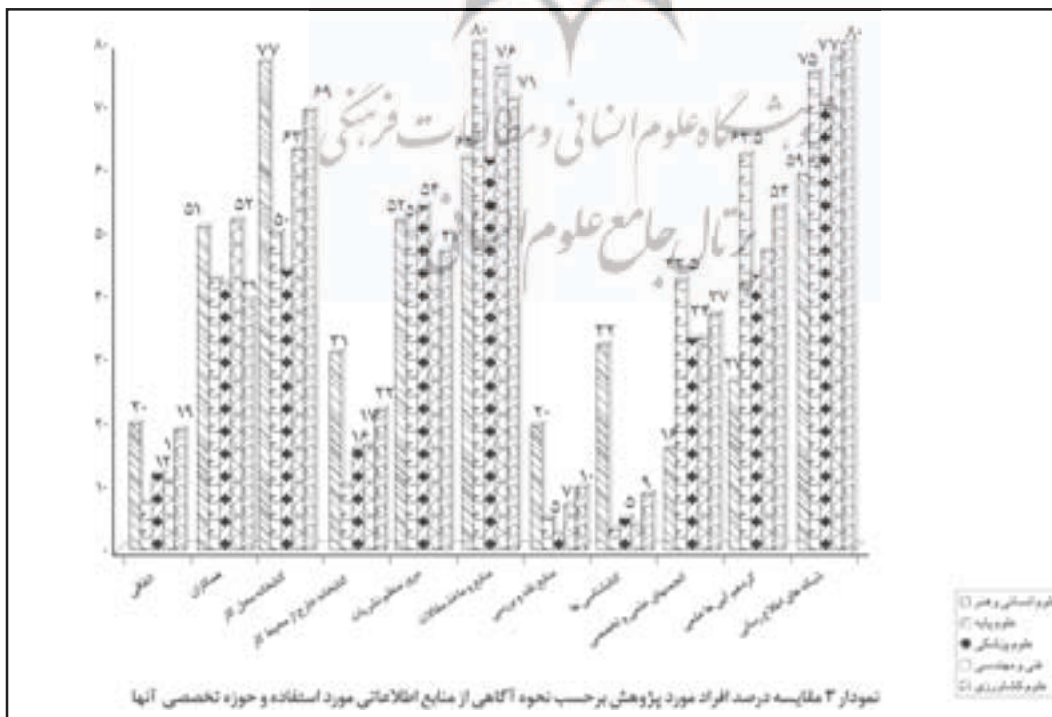
$$100 = \frac{103}{634} \times 100 = 16.25$$

به همین ترتیب برای تعیین درصد عوامل محیطی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی افراد مورد پژوهش مجموع آزمون‌های انجام شده برای سه عامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و همچنین تعداد آزمون‌های معنادار آنها محاسبه گردید. بدین ترتیب درصد عوامل محیطی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی به شرح زیر است:

پاسخ به فرضیات پژوهش

فرضیه اول

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش آزمون‌های مختلف آماری بین متغیرهای رفتار اطلاع‌یابی و عوامل فردی و محیطی (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی) انجام شد. نتایج آزمون‌هایی که سطح معناداری آنها کمتر از ۰/۰۵ بود به عنوان عوامل

جدول ۶. توزیع فراوانی و شاخص های آماری اولویت استفاده افراد مورد پژوهش از منابع چاپی

ردیف	سایر		برون مرزها (بیگانه)		استانداردها		مادران/کتابخانه		فرهنگها		سایه های بیگانه و		تکنولوژی ها		پایان یافته ها		مجلات فارسی		کتاب غیر فارسی		مجلات فارسی		کتاب فارسی		مجموع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰	۲	۱۰۰
۲	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵	۳	۱۵
۳	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰	۴	۲۰
۴	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵	۵	۲۵
۵	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰	۶	۳۰
۶	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵	۷	۳۵
۷	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰	۸	۴۰
۸	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵	۹	۴۵
۹	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰	۱۰	۵۰
۱۰	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵	۱۱	۵۵
۱۱	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰	۱۲	۶۰
۱۲	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵	۱۳	۶۵
۱۳	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰	۱۴	۷۰
۱۴	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵	۱۵	۷۵
۱۵	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰	۱۶	۸۰
۱۶	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵	۱۷	۸۵
۱۷	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰	۱۸	۹۰
۱۸	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵	۱۹	۹۵
۱۹	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰	۲۰	۱۰۰
۲۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰	۲۱	۱۰۰
۲۱	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰	۲۲	۱۰۰
۲۲	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰	۲۳	۱۰۰
۲۳	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰	۲۴	۱۰۰
۲۴	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰	۲۵	۱۰۰
۲۵	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰	۲۶	۱۰۰

جدول ۷. توزیع فراوانی و شاخص های آماری اولویت استفاده افراد مورد پژوهش از منابع غیر چاپی

درصد	تعداد کل منابع اطلاعاتی و اینترنت		لوح فشرده		نقشه		عکس		میکروفیلم		اسلاید		فیلم		نوار ویدئو		نوار		نام منبع / اولویت		
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد			
۶۹/۳	۳۲۲	۳۹/۷	۱۰۶	۳۲/۸	۳۳	۳۲/۸	۱۲	۱۳/۸	۷/۷	۷/۷	۲	۲/۰/۸	۱۶	۱۶/۱	۱۰	۱۶/۱	۱۱	۱۸/۳	۶	اول	
۳۲/۳	۱۰۷	۵۰/۹	۱۳۶	۳۶/۶	۳۷	۳۶/۶	۳۱	۳۵/۳	۲۲/۱	۲۲/۱	۶	۲۲/۲	۱۸	۲۲/۵	۹	۲۲/۴	۱۹	۱۸/۳	۶	دوم	
۳/۹	۱۹	۴/۵	۱۳	۳۷/۷	۳۸	۳۷/۷	۳۴	۳۸/۳	۲۳/۱	۲۳/۱	۶	۳۱/۲	۲۴	۳۸/۷	۲۴	۳۵/۶	۲۰	۲۷/۳	۹	سوم	
۱/۹	۹	۳/۷	۱۰	۷/۹	۸	۷/۹	۲۹	۳۳/۲	۱۵/۲	۲	۳	۳	۱۰	۱۶/۱	۱۰	۱۹/۲	۱۵	۱۵/۲	۵	چهارم	
۲/۱	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰	۸/۳	۱۱/۵	۳	۳/۸	۶	۹/۷	۶	۱۰/۳	۸	۳	۳	۱	پنجم	
۰/۴	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲/۷	۲/۸	۱	۱/۳	۱	۱/۶	۱	۳/۸	۳	۶	۲	۲	ششم	
۰/۳	۱	۰/۸	۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱/۳	۱	۱/۳	۰	۲/۶	۲	۹/۱	۳	۳	هفتم	
۰	۰	۰/۴	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱/۳	۱	۲/۲	۲	۰	۰	۳	۱	۱	هشتم	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵/۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نهم	
۱۰۰	۴۸۰	۱۰۰	۴۶۷	۱۰۰	۱۲۰	۱۰۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۰۰	۲۶	۷۷	۲/۷/۹	۶۲	۱۰۰	۷۸	۱۰۰	۳۳	۳۳	۳۳	تعداد پاسخ دهنده	
۱/۲۸		۱/۷۸		۲/۴		۲/۴	۲/۴	۲/۴	۲/۴	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	۲/۱	میانگین
۰/۹۲		۰/۹۲		۱/۱/۹		۱/۱/۹	۱/۱/۹	۱/۱/۹	۱/۱/۹	۱/۵۲	۱/۶۶	۱/۶۶	۱/۵۲	۱/۶۶	۱/۶۶	۱/۶۶	۱/۶۶	۱/۶۶	۱/۶۶	۱/۶۶	انحراف استاندارد

درصد ارتباط عوامل فردی با متغیرهای رفتار اطلاع یابی

X تعداد کل آزمونهای معنا دار بین عوامل فردی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی
تعداد کل آزمونهای آماری انجام شده بین عوامل فردی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی

$$100 = \frac{414}{2016} \times 100 = 20.5\%$$

مقایسه دو درصد به دست آمده مؤید آن است که درصد عوامل فردی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع یابی بیشتر از درصد مشابه آن برای عوامل محیطی است، به این ترتیب فرضیه اول پژوهش تأیید نمی شود.

فرضیه دوم

برای پاسخگویی به فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه «از میان عوامل محیطی، درصد عوامل اقتصادی مرتبط با رفتار اطلاع یابی اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور بیشتر از این درصد برای دو عامل دیگر است»، نخست تعداد کل آزمونهای انجام شده در مورد عوامل اقتصادی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی و همچنین تعداد آزمونهای معنادار آماری میان عوامل اقتصادی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی شمرده شد، سپس با استفاده از فرمول زیر درصد عوامل اقتصادی مرتبط با رفتار اطلاع یابی جامعه مورد پژوهش به صورت زیر محاسبه می گردید.

درصد ارتباط عوامل محیطی با متغیرهای رفتار اطلاع یابی

X تعداد کل آزمونهای معنا دار بین عوامل محیطی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی
تعداد کل آزمونهای آماری انجام شده بین عوامل محیطی و متغیرهای رفتار اطلاع یابی

$$100 = \frac{307}{2352} \times 100 = 13.1\%$$

و به همین ترتیب درصد ارتباط میان عوامل اجتماعی و عوامل فرهنگی نیز با متغیرهای رفتار اطلاع یابی با استفاده از فرمول بالا شرح زیر محاسبه گردید.

درصد عوامل اجتماعی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع یابی

$$100 \times \frac{85}{116} = 73.2\%$$

درصد عوامل فرهنگی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع یابی

$$100 \times \frac{119}{912} = 13.1\%$$

از مقایسه سه نسبت به دست آمده یعنی درصد ارتباط عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با متغیرهای رفتار اطلاع یابی مشخص شد که درصد عوامل اقتصادی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع یابی بیش از همین درصد برای دو عامل اجتماعی و فرهنگی است و بدین ترتیب فرضیه دوم

پژوهش تأیید می شود.

نتیجه گیری

یافته های پژوهش درباره فرضیه های پژوهش نشان داد که درصد عوامل فردی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع یابی بیش از درصد عوامل محیطی مرتبط با آن است. از آنجا که تغییر بیشتر متغیرهای فردی کمتر امکان پذیر است، این نتیجه گیری می تواند از این پس در به کارگیری و استخدام اعضای هیئت علمی در مراکز پژوهشی مورد توجه قرار گیرد. نتایج آزمون ها درباره متغیرهای محیطی نشان داد که این متغیرها نیز با رفتار اطلاع یابی جامعه مورد پژوهش مرتبط است و توجه بیشتر مراکز پژوهشی را نسبت به این متغیرها را می طلبد زیرا ایجاد شرایط مناسب و فراهم آوردن امکانات لازم و تغییر متغیرهای محیطی می تواند به تغییر رفتار اطلاع یابی افراد مورد پژوهش بینجامد.

یافته های پژوهش درباره فرضیه دوم پژوهش همچنین نشان داد که در میان عوامل محیطی درصد عوامل اقتصادی مرتبط با متغیرهای رفتار اطلاع یابی بیش از این درصد برای دو عامل اجتماعی و فرهنگی است. این نتیجه گیری لزوم توجه جدی معاونت های پژوهشی وزارتخانه ها و دانشگاه ها و دست اندرکاران را در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری های مربوط به مراکز پژوهشی ایجاب می کند تا با تخصیص بودجه مناسب برای این مراکز برای فراهم آوردن امکانات و فناوری های مناسب در مراکز پژوهشی و حمایت بیشتر از اعضای هیئت علمی موجب ایجاد شرایط مناسب برای تسریع و تسهیل روند اطلاع یابی و فعالیت های پژوهشی آنها در این مراکز گردند.

پیشنهادات

- توجه جدی مسئولان مراکز پژوهشی به فراهم کردن امکانات آموزشی مناسب برای آموزش اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی در استفاده از امکانات و فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی از طریق برگزاری دوره های بازآموزی، آموزشی، همایش های تخصصی و کارگاه های آموزشی.
- ایجاد امکانات مناسب و استفاده از فناوری های نوین در مراکز پژوهشی کشور برای بهره گیری اعضای هیئت علمی از منابع و مجراهای اطلاعاتی.
- توجه جدی مسئولان برای از میان برداشتن محدودیت های

جدول ۸. توزیع فراوانی و شاخص های آماری اولویت استفاده افراد مورد پژوهش از مجراهای ارتباطی و اطلاعاتی

نام مجرا	کتابخانه شخصی		کتابخانه محل کار		سایر کتابخانه ها		همکاران داخلی		همکاران خارج از سازمان		سینماهای داخلی		سینماهای خارجی		اینترنت مرکز پژوهشی		اینترنت سایر مراکز		اینترنت در منزل		المنهای تخصصی		
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
آرژان	۹۸	۳۰.۸	۱۹۱	۳۱.۵	۹	۳.۵	۷	۱.۱	۰	۰	۳	۱.۶	۳	۱.۹	۱.۵۳	۱.۲	۱.۲	۱.۲	۱.۲	۲	۱.۲	۲	۱.۲
مهر	۶۸	۲۱.۹	۱۸۲	۲۹.۶	۲۵	۱۷.۹	۱۲	۲.۸	۱	۰.۷	۴	۲.۳	۵	۳.۱	۱.۲۷	۱.۲	۳۶	۳.۶	۲۸	۲.۰۳	۷	۲.۰	
سوم	۴۲	۱۳.۸	۱۰۴	۱۷.۲	۷۲	۴۸.۸	۵۰	۲۸.۹	۱۲	۹.۱	۲۹	۱۵.۹	۲۲	۱۳.۹	۶۶	۱.۵۳	۱۸	۱.۵۳	۴۲	۳.۶	۲۸	۱.۸۲	
چهارم	۲۲	۷.۰	۵۲	۸.۶	۲۹	۱۹.۷	۲۹	۱۶.۱	۲۱	۱۴.۸	۳۹	۲۱.۹	۲۵	۱۵.۵	۲۸	۱.۱۱	۲۴	۲.۸۸	۲۸	۲.۰۳	۲۹	۲.۰۳	
پنجم	۱۹	۶.۰	۴۲	۶.۹	۲۷	۱۸.۳	۱۷	۹.۶	۲۲	۱۴.۸	۳۷	۲۱.۹	۲۲	۱۳.۹	۲۰	۱.۲	۱۷	۱.۵۳	۱۸	۱.۵۳	۲۲	۱.۸۲	
ششم	۱۳	۴.۱	۳۰	۴.۹	۱۷	۱۱.۲	۱۷	۹.۶	۲۹	۱۸.۸	۳۰	۱۸.۵	۲۰	۱۲.۴	۱۰	۰.۶	۱۲	۱.۲	۱۰	۰.۶	۲۲	۱.۸۲	
هفتم	۶	۱.۹	۱۴	۲.۳	۸	۵.۳	۵	۲.۸	۲۲	۱۴.۸	۳۱	۱۸.۵	۱۷	۱۰.۶	۱۲	۰.۶	۸	۰.۸	۷	۰.۶	۱۵	۱.۱	
هشتم	۵	۱.۶	۱۱	۱.۸	۵	۳.۳	۹	۵.۱	۶	۴.۰	۷	۴.۳	۷	۴.۳	۵	۰.۳	۶	۰.۶	۴	۰.۳	۱۱	۰.۸	
نهم - یازدهم	۳	۰.۹	۷	۱.۱	۲	۱.۳	۲	۱.۱	۵	۳.۳	۲	۱.۲	۱	۰.۶	۵	۰.۳	۵	۰.۵	۲	۰.۳	۱۳	۰.۹	
تعداد پاسخ ندهنده	۲۱۸	۱۰۰	۹۸۶	۱۰۰	۲۵۸	۱۰۰	۱۷۶	۱۰۰	۱۲۲	۱۰۰	۸۲	۱۰۰	۱۶۱	۱۰۰	۴۲	۱۰۰	۱۲۸	۱۰۰	۲۲۶	۱۰۰	۱۷۲	۱۰۰	
میانگین	۲۱۷	۱۱۸	۱۰۸	۵۴	۲۱۵	۱۰۷	۲۲۲	۱۱۱	۲۲۲	۱۱۱	۱۵۰	۷۵	۱۶۱	۸۰	۴۲	۲۱	۱۲۸	۶۴	۲۱۸	۱۰۸	۱۷۲	۸۶	
انحراف استاندارد	۱۷۹	۱۰۸	۱۰۸	۵۴	۱۵۲	۷۶	۱۹۱	۹۶	۱۵۲	۷۶	۱۱۷	۵۸	۱۶۱	۸۰	۴۲	۲۱	۱۲۸	۶۴	۲۱۸	۱۰۸	۱۷۲	۸۶	

ارتباطی و مخابراتی برای تسریع دستیابی اعضای هیئت علمی به منابع و مجراهای اطلاعاتی مورد نیاز و ارتباط با مراکز تخصصی و پژوهشی در خارج از کشور و تسهیل در روند اطلاع یابی آنان.

- تأمین امکانات مالی مناسب برای مراکز پژوهشی برای حمایت از شرکت اعضای هیئت علمی در گردهمایی ها و همایش های تخصصی علمی.

- تأمین بودجه لازم برای کتابخانه های مراکز پژوهشی برای ایجاد امکانات لازم برای دستیابی اعضای هیئت علمی به منابع و مجراهای اطلاعاتی و فراهم کردن منابع تخصصی مورد نیاز آنان در این مراکز.

- مشارکت دادن اعضای هیئت علمی مراکز پژوهشی کشور در تصمیم گیری های مربوط به اداره امور مراکز پژوهشی از طریق تشکیل کمیته ها و شوراهای تخصصی و نظارت جدی بر برگزاری مرتب شوراها و استفاده عملی از نظرات آنان در تصمیم گیری های مختلف.

- فراهم آوردن نظام اطلاع رسانی مناسب در داخل کشور از طریق ایجاد شبکه ارتباطی بین کتابخانه های مراکز پژوهشی در هر یک از حوزه ها و ایجاد نظام امانت بین کتابخانه ای در این مراکز.

منابع

- آرتون، پاولین. مبانی نظام ها و خدمات اطلاع رسانی. ترجمه گروهی از مترجمان. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۳.
- دیلمانی، میترا. «بررسی رفتار اطلاع یابی اعضای هیئت علمی رشته مهندسی مکانیک در پنج دانشگاه شهر تهران». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۵.
- طیبی، جمال الدین. نقش دانشگاه و پژوهش در توسعه ملی، پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۷۳.
- مهرابی، مسعود. مؤسسات پژوهشی کشور (بخش دولتی). تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مرکز تحقیقات علمی کشور، ۱۳۷۹.
- ناظری، شاپور. «بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته پزشکی در مقاطع تحصیلی فیزیوپاتولوژی، کارآموزی و کارورزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی،

some theories and methode”. **Reference Librarian**, No. 60 (1998): 3-12.

12.Plamer, Judith. “Scientists and information I: using cluster analysis to identify information style”. **Journal of Documentation**, Vol. 47, No. 2 (1991): 105-129.

13.Ibid. “Scientists and Information: II. Personal factors in information behavior”. **Journal of Documentation**, Vol. 47, No. 3 (1991): 254-275.

14.Sridhar, M.S. “Information seeking behavior of the Indian space technologists”. **Library Science**, No. 26 (1989): 127-162.

15.Strasser, Theresa C. “The information needs of practicing physicians in North Eastern New York state”. **Bulletin of Medical library association**, Vol. 66, No. 2 (1978): 200-209.

16.Wai-yi, Bonnie. “The derivation of a “situational” information seeking and use process model in the workplace: Employing Sense-Making”. Paper presented at International Communication Association annual meeting, San Francisco, California, May 27 1999. [on-line]. Available: <http://communication.sbs.ohio-state.edu/sense-making/meet/m99cheuk.html>.

تاریخ دریافت: ۱۳۸۳/۶/۱۴

دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۳.

۶. نور محمدی، حمزه علی. «مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی وزارت جهاد سازندگی در کسب علمی و فنی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۶.

7.Baldwin, Nancy sadler; Rice, Ronald E. “Information seeking behavior of securities analysts: individual and institutional influences, information sources, channels and outcomes”. **Journal of the America Socitey for Information Scienc**, Vol.48, No.8(1997):674-693.

8.Curtis, K. L.; Weller, A.C. Hurd. “information seeking behavior: a survey of health sciences faculty use of indexes databases”. **Bulletin of Medical Library Association**, Vol.81, No.4(1993):383-393.

9.Mick, Colin K.; Lindsey, Georg; Callahan, Daniel. “Toward usable user studies”. **Journal of the American Society for Information Science**, (Sep. 1980): 347-356.

10.Okocha, Kingsley; Okocha, Ferewisky. “Socio-cultural determinants of the use and transfer of scientific information by agricultural scientists in South Eastern Nigeria”. **International Information and Library Review**, No. 27 (1995): 301-316.

11.Palmquist, Ruth A.; Kin, Kyung-Sun. “Modeling the users of information systems: